

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING THE READINESS OF FUTURE ENGINEERS-TEACHERS OF THE FOOD INDUSTRY FOR CREATIVE PROFESSIONAL ACTIVITIES

У статті на основі аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових досліджень та обраних методологічних підходів подано авторське визначення поняття «психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності», а саме: це вплив сукупності взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього середовища, що забезпечують цілісність навчання та виховання майбутніх фахівців, високу результативність їхнього творчого розвитку і саморозвитку та створюють сприятливі можливості для виявлення їхніх задатків, професійно важливих якостей та компетентностей, позитивні зміни професійної підготовки та дають змогу підвищити рівень готовності до творчої професійної діяльності.

Сформульовано психолого-педагогічні умови, які найбільшою мірою сприяють формуванню готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності: посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі; використання форм організації освітнього процесу, методів та засобів навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі з елементами творчої діяльності; психолого-педагогічний супровід індивідуально-креативного професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Схарактеризовано першу умову – посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі, яка спрямована на формування здатності до вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем харчової галузі та професійної (професійно-технічної) освіти з елементами творчої діяльності.

Посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі сприятиме формуванню готовності з домінуючим впливом на когнітивно-діяльнісний компонент.

Ключові слова: інженер-педагог, харчова галузь, психолого-педагогічні умови, форму-

вання готовності, творча професійна діяльність.

The article, based on the analysis of psychological and pedagogical literature, research and selected methodological approaches, defines the author's interpretation of the concept of «psychological and pedagogical conditions for forming the readiness of future engineers-teachers of food industry for creative professional activity», namely the influence of interconnected external and internal factors of the educational environment that ensure the integrity of training and education of future professionals, high effectiveness of their creative development and self-development and create favorable opportunities to identify their talents, professionally important qualities and competencies, positive changes in training and increase the readiness for creative professional activity.

Psychological and pedagogical conditions have been formulated that are most conducive to the formation of the readiness of future food industry engineers-teachers for creative professional activities: strengthening the creative content of the practice-oriented training content of future engineers-teachers of the food industry; the use of forms of organization of the educational process, methods and means of teaching future engineers, teachers of the food industry with elements of creative activity; psychological and pedagogical support of individual and creative professional development of future engineers-teachers of the food industry.

The first condition is characterized – the strengthening of the creative content of the practice-oriented training content of future engineers-teachers of food industry, aimed at developing the ability to solve complex specialized problems and practical problems of food industry and professional (vocational) education with elements of creative activity.

Strengthening the creative content of the practice-oriented training content of future engineers-teachers in the food industry will contribute to the formation of readiness with a dominant influence on the cognitive-activity component.

Key words: engineer-teacher, food industry, psychological and pedagogical conditions, readiness formation, creative professional activity.

УДК 378.091.011.3-051-
057.21:641/642]:331.102.312
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/41/2.10>

Курило О.Ю.,

аспірантка кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Мета сучасної вищої освіти – підготовка конкурентоздатних, соціально відповідальних, мобільних на ринку праці фахівців, зокрема інженерів-педагогів харчової галузі, які набувають професійних компетентностей відповідно до своїх можливостей, потреб економіки та суспільства; які прагнуть безперервного професійного розвитку, самореалізації та кар'єрного зростання. Очевидно, що без

підсилення в системі вищої освіти уваги до формування гармонійної системи загальнолюдських, громадянських та професійних цінностей досягти цієї мети неможливо [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних наукових працях залежно від предмета дослідження у формулюванні педагогічних та психологічних умов існують певні розбіжності щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів різних

спеціальностей, зокрема: спрямованість мети та завдань освітнього процесу на формування здатності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності; систематичне використання різнорівневих спеціалізованих задач та практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та галузі економіки в циклі дисциплін професійної та практичної підготовки; застосування форм, методів і засобів творчої взаємодії учасників освітнього процесу; організація психолого-педагогічного супроводу майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю в досягненні очікуваних результатів (О. Дудукалова, 2020) [4]; підготовка викладача до забезпечення процесу формування продуктивно-творчої компетентності майбутнього інженера-педагога; створення інтегрованого креативно-розвивального освітнього простору (В. Масич, 2018) [9]; забезпечення формування мотивації студентів до здійснення майбутньої професійної діяльності на основі використання ІКТ; створення навчально-інформаційного середовища у ЗВО, що сприяє формуванню готовності майбутніх інженерів-педагогів у галузі КТ до професійної діяльності; застосування інтегрованого додатку підтримки мобільного навчання MLE-Moodle як ефективного засобу підготовки майбутніх інженерів-педагогів у галузі КТ (О. Потапчук, 2016) [11]; формування мотивації до професійної діяльності; інтеграція змісту загальноосвітніх і професійно-орієнтованих дисциплін; впровадження інформаційних технологій формування професійних компетентностей; моніторинг та корекція рівня професійної підготовки (Р. Горбатюк, 2011) [3].

Отже, науковцями наголошується на ефективності створення освітнього середовища, що впливатиме на мотиваційну, інтелектуальну, емоційну та вольову сфери особистості майбутніх фахівців. Проте проблема створення психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності залишається актуальною.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності.

Для досягнення мети дослідження здійснювалось вирішення таких завдань: визначити сутність поняття «психолого-педагогічні умови»; сформулювати психолого-педагогічні умови, які найбільшою мірою сприяють формуванню готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності; схарактеризувати психолого-педагогічну умову щодо посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Виклад основного матеріалу. Формування готовності до професійної діяльності є процесом становлення і розвитку суб'єкта діяльності, який значною мірою зумовлений індивідуальними особливостями людини і спрямований насамперед на цілісний розвиток особистісних властивостей [6]. Так, професійне становлення майбутнього фахівця залежить від середовища, в якому він формується, і конкретних умов, під впливом яких відбувається освітній процес.

У науці існують різні підходи до визначення змісту понять «педагогічні умови» та «психологічні умови». Загалом під умовами розуміють необхідну обставину, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [2; 10]. Нам імпонують позиції науковців, які визначають педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища закладу вищої освіти, що спрямовані на розв'язання поставлених педагогічних завдань [8]; психологічні умови – як сукупність явищ зовнішнього і внутрішнього середовища, що впливають на розвиток конкретного психічного явища; причому цей вплив опосередковано активністю особистості, групи людей; сукупність соціально-психологічних характеристик стану та діяльності колективу в цілому та його окремих складників, що в сукупності визначають соціально-психологічний клімат освітнього процесу [12].

На нашу думку, підготовка майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності – це комплекс психолого-педагогічних впливів, здійснюваних в освітньому процесі закладу вищої освіти, за яких здобувачі вищої освіти набувають стійкого стану налаштованості на активні та доцільні дії стосовно виконання професійних функціональних обов'язків на основі використання елементів творчості у досягненні очікуваних результатів. Тобто психолого-педагогічні умови стимулюють формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності та визначають її результати, забезпечуючи можливість успішного досягнення поставленої мети.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових досліджень та обраних методологічних підходів нами визначено такі психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності:

1. Посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

2. Використання форм організації освітнього процесу, методів та засобів навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі з елементами творчої діяльності.

3. Психолого-педагогічний супровід індивідуально-креативного професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Зупинимось детальніше на першій умові – посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі, яка спрямована на формування здатності до вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем харчової галузі та професійної (професійно-технічної) освіти з елементами творчої діяльності. Для досягнення цього було поставлено такі завдання: визначити змістовий потенціал дисциплін циклу професійної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (Харчові технології); виокремити структурні елементи вибраних дисциплін для подальшого креативного наповнення; розробити класифікацію спеціалізованих задач та практичних проблем практико-орієнтованої підготовки майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності.

Визначення змістового потенціалу дисциплін циклу професійної та практичної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта (Харчові технології) передбачало виявлення відповідності основних професійних компетентностей та програмних результатів навчання вимогам до формування творчої особистості та її самореалізації у майбутній професійній діяльності; співвіднесення фахових та спеціальних компетентностей зі структурними компонентами готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності. З циклу професійної та практичної підготовки вибрано такі дисципліни: «Психологія», «Професійна педагогіка» (1-й, 2-й рік навчання), «Загальні технології харчових виробництв» (2-й, 3-й рік навчання), «Методика професійного навчання» (3-й, 4-й рік навчання). У змісті означених дисциплін виокремлено структурні елементи для подальшого креативного наповнення.

Підготовка майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності здійснювалась у три етапи: початковий – креативно-орієнтаційний, основний – креативно-практичний та заключний – креативно-професійний. Зокрема, розмежування етапів формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності та їхнє призначення вплинуло на розробку системи спеціалізованих задач і практичних проблем у професійній (професійно-технічній) освіті та харчовій галузі.

Отже, за призначенням спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі поділяємо на креативно-орієнтаційні (початкові),

креативно-практичні (основні) та креативно-професійні (завершальні).

Враховуємо, що зміст поняття «задача» має декілька дефініцій: діяльність, яка спрямована на сприяння досягненню конкретної освітньої мети; питання, яке може бути вирішене за допомогою логічного мислення або математики; дія (діяльність) щодо знаходження шляхів вирішення проблем (Словник дефініцій англійської мови) [1]; результат усвідомлення суб'єктом мети, умов і проблеми діяльності (М. Фрумкін) [13] та інші.

У контексті нашого дослідження погоджуємося з позицією О. Дудукалової щодо трактування понять «спеціалізована задача» та «практична проблема». Спеціалізовану задачу розуміємо як усвідомлену проблемну ситуацію в певній галузі професійної діяльності з виділеними умовами (даними) й вимогами (ціллю), що переважно потребує розв'язання шляхом певних обчислень (алгоритм досягнення кінцевого стану від початку відомий) [5]. Виокремлюємо такі особливості спеціалізованих задач професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі: активна взаємодія учасників освітнього процесу; рефлексія дій на основі набутого досвіду; залежність ефективності результату від вибраного алгоритму дій здобувачів вищої освіти; врахування психологічних характеристик суб'єктів взаємодії під час аналізу результатів діяльності.

Практичну проблему розуміємо як практичне питання, що потребує розв'язання, вивчення або дослідження шляхом доцільної та цілеспрямованої діяльності (алгоритм досягнення кінцевого стану системи невідомий) [5] та має такі особливості, як відкритість, мінливість, багатомірність, складність, динамічність.

Спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі розподіляються за цілепокладанням та очікуваними результатами згідно з компонентами та рівнями складності (Таблиця 1), зміст яких відображає певні види професійної діяльності (педагогічної, організаційно-методичної та самоосвітньої) з елементами творчості.

Креативно-орієнтаційні (початкові) задачі та практичні проблеми професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі переважно зорієнтовані на виявлення потенційних можливостей майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі, їхнього усвідомлення вирішального значення самостійності та особистої відповідальності за досягнуті результати, їхньої спрямованості на формування готовності до творчої професійної діяльності.

Креативно-практичні (основні) задачі та практичні проблеми професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі переважно зорієнтовані на зміцнення, укріплення, приведення

Кодування спеціалізованих задач і практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі

Призначення: креативно-орієнтаційні (початкові), креативно-практичні (основні) та креативно-професійні (заклучні)												
КО _n (I курс)				КП _o (II-III курс)				КП _з (IV курс)				
МЦ	КО _n МЦІ	КО _n МЦР	КО _n МЦП	КО _n МЦТ	КП _o МЦІ	КП _o МЦР	КП _o МЦП	КП _o МЦТ	КП _з МЦІ	КП _з МЦР	КП _з МЦП	КП _з МЦТ
КД	КО _n КДІ	КО _n КДР	КО _n КДП	КО _n КДТ	КП _o КДІ	КП _o КДР	КП _o КДП	КП _o КДТ	КП _з КДІ	КП _з КДР	КП _з КДП	КП _з КДТ
ОР	КО _n ОРІ	КО _n ОРР	КО _n ОРП	КО _n ОРТ	КП _o ОРІ	КП _o ОРР	КП _o ОРП	КП _o ОРТ	КП _з ОРІ	КП _з ОРР	КП _з ОРП	КП _з ОРТ
	І	Р	П	Т	І	Р	П	Т	І	Р	П	Т
Рівні складності: інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий												

у стійкий стан сформованість компонентів готовності; передбачає досягнення бажаних результатів за рахунок якісних чинників, тобто шляхом напруження, більш ефективного використання розумових можливостей майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Креативно-професійні (завершальні) задачі та практичні проблеми професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі зорієнтовано на систематизацію набутих здатностей до вирішення спеціалізованих задач і практичних проблем у професійній (професійно-технічній) освіті та харчовій галузі, які сприяють набуттю практичного досвіду та завершальному формуванню готовності до творчої професійної діяльності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Отже, посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі сприятиме формуванню готовності з домінуючим впливом на когнітивно-діяльнісний компонент.

Висновки. Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності – це вплив сукупності взаємопов'язаних зовнішніх і внутрішніх чинників освітнього середовища, що забезпечують цілісність навчання та виховання майбутніх фахівців, високу результативність їхнього творчого розвитку і саморозвитку та створюють сприятливі можливості для виявлення їхніх задатків, професійно важливих якостей та компетентностей, позитивні зміни професійної підготовки та дають змогу підвищити рівень готовності до творчої професійної діяльності.

До психолого-педагогічних умов відносимо: посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі; використання форм організації освітнього процесу, методів та засобів навчання майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі з елементами творчої діяльності; психолого-педагогічний супровід індивідуально-креативного професійного становлення майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі.

Посилення креативного наповнення практико-орієнтованого змісту навчання майбутніх

інженерів-педагогів харчової галузі спрямовано на формування здатності до вирішення складних спеціалізованих задач та практичних проблем професійної (професійно-технічної) освіти та харчової галузі з елементами творчої діяльності.

Перспективами подальшого дослідження у даному напрямі є розроблення дієвого механізму реалізації психолого-педагогічних умов формування готовності майбутніх інженерів-педагогів харчової галузі до творчої професійної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Oxford Learner's Dictionaries. URL: <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com> (дата звернення: 03.11.2021).
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ, «Перун», 2009. С. 1506.
- Горбатюк Р.М. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю : автореф. дис ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2011. 46 с.
- Дудукалова О.С. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Бердянськ, 2020. 23 с.
- Дудукалова О.С. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Бердянськ, 2020. 302 с.
- Дудукалова О.С., Кривильова О.А. Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю до професійної діяльності. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*. Том 3. 2020. С. 82-87.
- Єршова Л. Трансформація системи цінностей учнівської і студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка (Київ)*. 2018. № 16. С. 162-168.
- Куприянов Б.В., Дынина С.А. Современные подходы к определению сущности категории «педагогические условия». *Вестник Костромского гос. ун-та им. Н.А. Некрасова*. 2001. № 2. С. 102.
- Масич В.В. Теоретичні і методичні засади формування продуктивно-творчої компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... док-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2018. 43 с.

10. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. Київ : Аконіт, 1999. Т. 2. С. 632.

11. Потапчук О.І. Формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до професійної діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Рівне, 2016. 22 с.

12. Степанченко Н.І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : монографія. Львів : Піраміда, 2016. 652 с.

13. Фрумкин Л.М. Учебно-познавательные задачи в профессионально-педагогической подготовке учителя. *Советская педагогика*. 1981. С. 83-87.